

H. Paakkanen tähtää tarkasti maalitaulun reunaan

Vesa Kataisto

Sarjakuvapersoonat Sissi ja Siviilipalvelushenkilö ovat Heikki Paakkasen terävän satiiriinkin piirtäminä ruoti-
neet jo useamman kansakunnan henkistä perintötunkiota. Seuraavaksi kullassiensa taustat saavat paljastaa amerikkalaiset. Paakkanen lähti pelottomasti sotaikäyvään maahan, oppaanaan Mark Twainin esseekokoelma Matkakirjeitä maasta.

Letters from the earth oli niin kirjoitusajankohtanaan (noin 1909) kuin vielä nykyäänkin tulikivenkatkuista tekstiä. Siksi Twain päätti, että kirjan saa julkaista vasta kymmeniä vuosia hänen kuolemansa jälkeen. Se ilmestyi ensimmäisen kerran 1962.

– Millä tahansa mittarilla Matkakirjeitä maasta on suorastaan rivotsti pilkanut Jeesusta, Jumalaa, uskovaisia ja mitä tahansa aatteellista väkeä. Minulta puut-

tuu vielä syvempi tuntemus siitä, miten amerikkalaiset fundamentalistit tms. kiihkojoukko suhtautuu Amerikan setä Topeliuksen, humoristi Twainin tällaiseen puoleen, ja onko hän saanut nämä mietteensä anteeksi kiltin satusetämaineensa vuoksi, pohtii Paakkanen.

– Amerikkalaiset ovat aina pitäneet jonkinlaista sotatilaa käynnissä. Menen sinne penkomaan perinteitä, katsomaan miten nykyajan Amerikassa uskontoja harjoitetaan. Selkeä suunnitelmani on suorittaa kenttätutkimuksia omien uskonnollis-vakaumuksellisten mielipiteitteni pohjalta. Käsikirjoitushankkeen ei silti pohjaudu pääosin uskontoihin, mutta amerikkalaisuudessa uskonnollisuus on tärkeä tekijä, se ulottuu kyseisen yhteiskunnan jokaiselle alueelle. Nythän niillä on vielä saarnaaja-presidenttikin, joka siunaa aseita. Sehän on toki tavallinen ja yleismaailmallinen käytäntö, meidän aseet ovat aina pyhempää

kuin vihollisen, kuuluvat ne samaan uskontoon tai eivät.

– En ole rakentelemassa skandalöösiä asetelmaa. Tiedän aiempien Amerikan matkailu- ja oleskelukokemusteni pohjalta, että siellä pystyy täydellisesti välttämään uskontoon liittyvät keskustelut. Amerikassa vaikuttaa oudolta jos alkaa hölismään jotakin skeptistä tai muuten kyseenalaistavaa, mutta koska siellä joka kylässä on mahdollisuus perustaa oma kirkkokunta, ryhtyä papiksi tai vastaavaksi, se mahdollistaa myös kaikenkarvaisten hihhuliliikkeiden synnyn. Amerikassa politiikan ja uskonnon kietoutuminen toisiinsa on hämmästyleni pääkohde. Mark Twain hoiti jo saivarteluapuolen aikanaan, mutta se mitä ja miten nyky-USA:ssa puhutaan naispappeudesta, abortista tai Darwinin oppien soveltamisesta saa miettimään, olemmeko todella vaihtaneet vuosisataa ja kumpaan suuntaan, Paakkanen hämmästelee.

Yleisön yliherkkyys haasteena

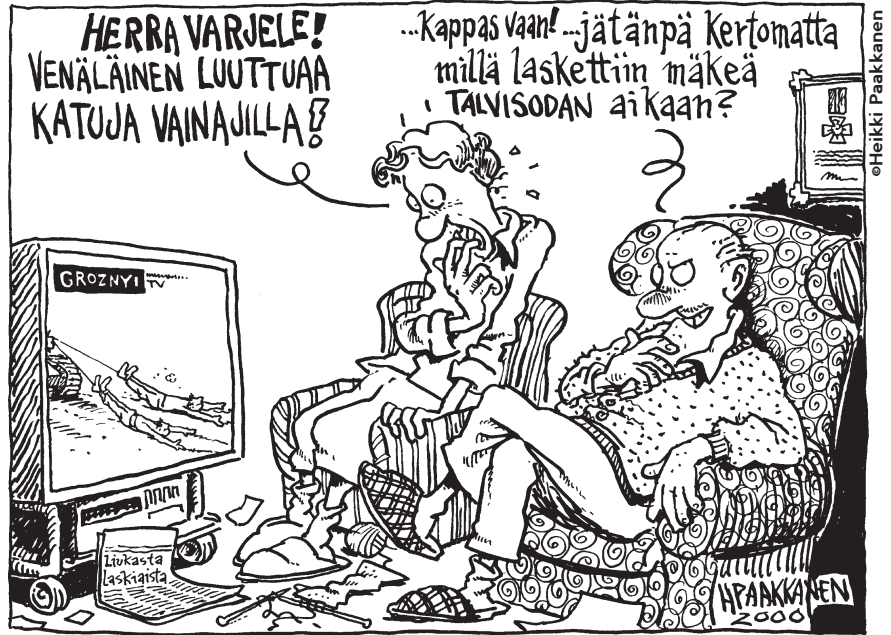
Myös Ilta-Sanomien sekä Somero-lehden pilapiirtäjänä toimiva Paakkanen joutuu jatkuvasti pitämään itsensä ajan hermolla ja suodattamaan yhteiskunnallista tajunnanvirtaa piirroksiksi. Muhammed-pilakuvajupakka on vaikuttanut hyvin voimakkaasti sekä häneen itseensä että tuttuihin kollegoihin.

– Minulla oli vierihoidollista tietoa aiheesta. Hyvä ystäväni, joka on asunut pitkään ja tehnyt myös lehtityötä Tanskassa, tiesi heti että Jyllands-Posten on viho viimeinen ja iljetysmäinen, äärioikeistolainen julistuslehti. Kiusallista on sitten, että valpas ja sananvapautta valvova suuri yleisö sekä edunvalvontapiirit joutuvat ”taistelemaan” tällöisen himphamppujulkaisun vapauksien puolesta myös.

– On aina haasteellista sanoa arkaluontoisesta aiheesta jotain, joka voidaan käsittää väärin, toisinaan jopa halutaan käsittää väärin. Tulee ylivalvovaa sensuurihenkisyyttä: ”Ei kai tässä ole mitään piilovaikutusta, vai voiko tämän kuvan tai ajatuksen tulkita liioittelevasti.” Nythän jokainen piirtäjästä mitä tunnen ja pystyn seuraamaan, on joutunut, pääsyt, halunnut ja voinut käsitellä näitä Muhammed-kuvia ainakin jossain sivulauseessa. Kaikki ovat olleet varovaisia. On tietysti tyyliä julkaisemista ja iän sekä kokemuksen myötä tuomaan korrektiutta, että ei välttämättä tarvitse lähteä lyömään isoa kauhaa samaan soppaan.

– Itse olen nähnyt vain muutaman Jyllands-Postenin kuvista. Ilkeimmillään sellaisen kuvan voi jättää piirtämättä, antaa vain sen heijastua piirroksista katsojansa kasvoihin. Muutamalla saatesanalla saat aikaan iljettäviä mielikuvia, jotka syntyvät vain lukijan, tulkitsijan päässä. Olen edelleen hyvin tyytyväinen siihen menetelmään, millä minun piti tätä aihetta kommentoida ihan tuoreeltaan. En voinut olla käsittelemättä asiaa Ilta-Sanomien pilapiirroksessa, koska tilanne ei mennyt ohi, se jatkuu vieläkin.

– Kehitin kuvan, missä kaksi henkilöä pitelee lehteä käsissään, hämärästi Ilta-Sanomien näköistä julkaisua, katsoen siinä olevaa pilapiirrosta jossa lukee ”raaputa tästä”. Siinä on vielä teksti ”tämä kuva saattaa loukata uskonnollista, eettis-moraalista, jne. katsantokantaasi, jos sen raaputtaa esiin. Tällöin täydellinen vapaus jää piirtäjälle, vastuu lukijalle. Siellä voi kuvitella olevan ruokottomista ruokottomin muhammediläiskuva tai mitä tahansa. Pitimmälle vietyä tämä voisi koskea myös kirjoitettua sanaa.

Heikki Paakkanen

Aukkoja katsellen

– Jouduin poistamaan tulevasta albumikäsikirjoituksestani provokatooriset jaksot, en välttämättä niiden arkaluontoisuuden vuoksi, vaan koska minulla oli sellainen tunne, että en tuntenut oloani kotoiseksi tämänkaltaisessa massaliikkeessä: ”Nyt kaikki pilkkaamaan uskontoja.” Aratkin aiheet tihkuvat hiljaa esiin, arkipäiväistyvät, mitä laajemmin niitä käsitellään. Syntyy sellaista tunnelmaa, että aiheeseen on helppo viitata, suoraan piirtämättä - tässä tapauksessa – Muhammedin kuvaa.

– Voit parin lenkityksen kautta viitata siihen, jolloin sinulla itselläsi on puhtaasti paperit, työ tapahtuu lukijan päässä. Sana turbaani merkitsee kierrettä. Pian meitä kielletään puhumasta turbiineista, jne. Lopulta meiltä riistetään ilmaisuoikeuksia: Jo pelkkien ulkoisten merkkien, vaatetuksen tai muiden symbolien käyttö merkitsee että niitä kuvia luetaan uudenlaisen filterin läpi. Tullaan yliherkiksi.

– En väitä, että tämä Muhammed-kohu olisi ohimenevä ilmiö, mutta usein on säälittävää miten nopeasti joku ns. päivänpoliittinen hittitapahtuma hupenee niin, että lopulta sitä ei muista enää edes itse. Minulla on sellaisia piirroksia, joita en voi enää käsittää, koska en muista missä yhteydessä ne on tehty. Ne ovat nojanneet johonkin mediassa olevaan muuhun ilmiöön, lauseeseen tai lauseenpuolikkaaseen. Kun sitä ei enää kukaan muista, en minäkään. Kuvat voivat olla ihan siistejä, onnistuneita kuvia, mutta niissä on valkoinen täplä jossakin ajattelun tasolla, Paakkanen tuumii.

Vesa Kataisto

H. Paakkanen katsoo elämää kulmasta sisään.

– Minun piirroksissani ei toteudu niin sanottu naulan kantaan osuminen. Kyse ei ole suorasta karsastuksesta tai kyvyttömyydestä osua keskelle, vaan ihan luontaisesta pyrkimyksestä hakeutua aukon laidolle. Kun piirrokseni käsittelee jotakin aihetta, lukijat tekevät työtä puoles-

tani. Häränsilmä ei ole minusta kaikkein kiinnostavin kohta tähdätä. Ampumahiihdossa täytyy osua omaan tauluun, mutta satuurissa asia on eri. Kuten elokuvassa Tervetuloa Mr. Chance, jossa Peter Sellersin esittämä puutarhuri puhuu kummia, ja muut ihmiset tekevät ymmärrystyön, adopteeraavat hänen eleensä, keksivät hänen aivastuksistaan ja röyhtäyksistäänkin kannanottoja.

Puoliintumisjärjestelmä puolustuksena

– Viime vuonna pidin Journalismin päivillä esityksen aiheesta ”Saako kaikelle nauraa”, joka on siis hyvin lähellä tätä nykyistä kuviota. Minulla oli mukana näyttöitä, joihin perustin esitykseni. Aika nopeastihan löytyvät ne aiheet, joille nauraminen on perinteisesti jotenkin sopimatonta: Kuolema, uskonto, ym. sellaiset aiheet jotka eivät ole piirretyinä sopivia – pakinasolla niitä voidaan vielä lievästi nälväisten naurunalaistaa, Paakkanen toteaa.

– Mutta lievästi nälväiseminen visuaalisin keinoin on työläämpää ja hienovireisempää. Jos jotenkin yrittäisi löytää

” Minun piirroksissani ei toteudu niin sanottu naulan kantaan osuminen. Kyse ei ole kyvyttömyydestä osua keskelle, vaan luontaisesta pyrkimyksestä hakeutua aukon laidolle. ”

yhteismitallisuutta piirroksen ja pakinan välillä, on pakinoissa monasti selvästi häijympi asenne kuin piirroksessa luulotellaan olevan.

– Viittasin kehittämäni H. Paakkanen puoliintumisjärjestelmään. Se on vaarallinen järjestelmä, itse olen kyllä sen suuri suosija ja kannattaja. Se toimii kaikissa yhteyksissä, parisuhteessa ja elämässä. Julkaisutoiminnassa se vaatii vähäsen hienosäätöä. Puoliintumisteoria on sitä, että jollekin tapahtumalle voi lopulta nauraa. Jopa alkujaan hyvinkin vakavalle asialle. Jos muistatte esimerkiksi Dianaressukan ja Dodin kohtalon: Vuoden kuluttua tapahtuneesta tehtiin kierto- haastatteluja tyyliin ”mitä teit kun kuolit prinsessa Dianan kuolemasta”, sytyitko kynttilöitä tai muuta sellaista. Ihmiset olivat aivan äimistyneitä ”mikähän minuun silloin meni”, kyseenalaistaen toimintansa, pitäen sitä älyttömänä, ”enhän

edes tuntenut koko henkilöä!” Mutta silloin koko maaailma raahasi kynttilöitä, kuka minnekin, lähetystöjen oville ja niin edespäin.

– Jos asialle voidaan nauraa vuoden kuluttua, miksei jo puolen vuoden kuluttua? Koko ajan aikajanaa puolittaen olemme lopulta lähellä sitä

holtitonta tilannetta, että ”miksei tälle asialle voi nauraa jo sen tapahtuessa”? Tässä tulee vauhtisokeutta. Jos asian käsittelijä, piirtäjä, kirjoittaja, kommentoija ajattelee näin, hän jää helposti vähän yksin, kun muut eivät ole vielä sisäistäneet tätä puoliintumisteoriaa.

– Parisuhde-tilanteessa viittasin siihen pikkuvirheeseen. Laiminlyöntiin tai munaukseen, ääliömäisyyteen jonka olet tehnyt, jolle elämäkokemuksen perusteella voidaan kuvitella myöhemmin nauruttavan makeasti. Sellaista, mitä kerrotaan hauskana kaskuna – kahden vuoden kuluttua tapahtuneesta. Puoliintumisteoriassa, saapuessasi kotiin yöllä hassu irtonenä kasvoillasi ja humalaisjoukon kera, voit yrittää ehdottaa puolisolalle, että ”miksi emme voisi nauraa tälle jo nyt”? Ruumiitahan siinä tulee, mutta tämä puolittamisajatukseni onkin teoriaa aika pitkälle.

